

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.351-360>

SLOVENSKÉ ŠKOLSTVO V PROCESE ZMIEN – OD NEÚSPEŠNÝCH REFORIEM K SÚČASNEJ KURIKULÁRNEJ TRANSFORMÁCII

SLOVAK EDUCATION IN THE PROCESS OF CHANGE – FROM UNSUCCESSFUL REFORMS TO THE CURRENT CURRICULAR TRANSFORMATION

DANA KOVALČÍKOVÁ

*Catholic University in Ružomberok, Slovakia / Pedagogická fakulta
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
Email: dana.kovalcikova774@edu.ku.sk
ORCID iD: 0009-0001-5498-2674 <https://orcid.org/0009-0001-5498-2674>*

ABSTRAKT

Slovenské školstvo prešlo od roku 1989 viacerými reformnými zmenami, ktorých spoločným cieľom bolo zlepšenie kvality vzdelávania. Väčšina z nich však stroskotala na politických zmenách či nedotiahnutej implementácii. Súčasná kurikulárna reforma predstavuje pokus o systémovú zmenu, zameranú na rozvoj gramotností, metakognície a charakteru žiakov namiesto preťaženia faktografickým obsahom. Novinkou je cyklické členenie vzdelávania, dôraz na individuálnu podporu a prepojenosť vzdelávacích oblastí. Článok prináša nielen analýzu reforiem, ktoré formovali slovenské školstvo v minulosti, ale aj výsledky výskumu realizovaného v pilotných školách zapojených do prebiehajúcej kurikulárnej reformy, ktorý popisuje aktuálnu úroveň pripravenosti učiteľov na zmeny a identifikuje hlavné prekážky pri jej implementácii.

Kľúčové slová: *implementácia, kurikulárna reforma, školstvo, učivo, vzdelávanie, zmena*

ABSTRACT

Since 1989, Slovak education has undergone several reforms, all with the common goal of improving the quality of education. However, most of them have failed due to political changes or incomplete implementation. The current curriculum reform represents an attempt at systemic change, focused on developing literacy, metacognition, and character in students, instead of overloading them with factual content. New features include a cyclical structure of education, an emphasis on individual support, and the interconnection of educational areas. The article provides not only an analysis of the reforms that have shaped Slovak education in the past, but also the preliminary results of research conducted in pilot schools involved in the ongoing curriculum reform, which highlights the current level of teachers' readiness for change and identifies the main obstacles to its implementation.

Keywords: *implementation, curriculum reform, education, curriculum, education, change*

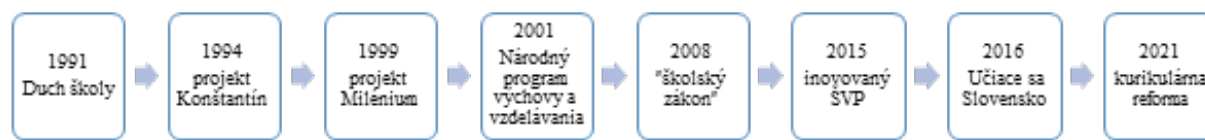
ÚVOD

Slovenské školstvo po roku 1989 vstúpilo do obdobia intenzívnych zmien, ktoré mali ambíciu transformovať systém vzdelávania z centralizovaného, ideologicky podmieneného modelu na moderný, demokratický a kompetenčne orientovaný systém. Reformné snahy sa realizovali v niekoľkých etapách – od projektu Duch školy cez projekty Konštantín, Milénium až po stratégiu Učiace sa Slovensko a súčasnú kurikulárnu reformu. Každá z týchto etáp priniesla nové vízie, ciele a návrhy, avšak ich implementácia bola často brzdená politickou nestabilitou a nedostatkom kontinuity. Cieľom článku je analyzovať jednotlivé reformné projekty, porovnať ich ciele a výsledky. V rámci Európskej únie neexistuje jednotná vzdelávacia politika, táto oblasť nie je zahrnutá ani v základnom dokumente – zmluve o Európskej únii. Rozvoj vzdelávania v 90. tých rokoch ovplyvnil aj vzdelávaciu politiku EÚ, a to predovšetkým snahy o koordináciu vzdelávacích politík jednotlivých členských štátov. Do roku 2000 bolo prijatých 9 programových dokumentov v oblasti vzdelávania, ktoré však nie sú záväzné, ale slúžia ako východisko predpokladaného vývinu vzdelávania v jednotlivých krajinách [1].

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Od roku 1989 možno sledovať postupný vývoj reformných snáh, ktoré reagovali na meniace sa spoločenské podmienky. Časová os ukazuje najvýznamnejšie projekty, ktoré formovali slovenské školstvo v posledných rokoch:

Obrázok 1 Významné reformné snahy po roku 1989

Zdroj: Zimenová, 2009

Táto chronológia poukazuje na postupný posun od filozofických vízií k legislatívne zakotveným zmenám, pričom až súčasná reforma má ambíciu byť plne implementovaná do praxe [2].

Duch školy

Roky bezprostredne nasledujúce po nežnej revolúcii, by sme mohli označiť ako pionierske roky budovania nového školského systému na Slovensku. Inovoval sa školský zákon z roku 1984 a významné osobnosti pedagogiky ako Peter Byčkovský, Milan Hejný, František Kassay a Miron Zelina, pod vedením Ivana Tureka, začali pracovať na prvom reformnom dokumente „Duch školy“, ktorého cieľom ako už hovorí názov, bolo vniesť nového ducha do školstva. Išlo predovšetkým o odiideologizovanie školstva, nové spôsoby jeho financovania, ako aj vytvorenie podmienok pre vznik súkromného a cirkevného školstva [3]. V krajinách strednej a východnej Európy, Československo nevynímajúc, bola vzdelávacia funkcia školy založená predovšetkým na osvojovaní si encyklopedických vedomostí a predimenzovanosti učiva. Táto jej úloha výrazne prevyšovala nad výchovnou a rozvíjajúcou funkciou. Školstvo bolo centralizované, so zásahmi KSČ nielen do riadenia, ale aj obsahu vzdelávania. Bolo preto potrebné vytvoriť školský systém, ktorý by vychovával a zámerne rozvíjal psychicky a fyzicky zdravého jedinca, pripraveného na neustále sebavzdelávanie a sebazdokonaľovanie, ktoré bude viesť k celospoločenskému pokroku. Pri tvorbe takéhoto systému bolo potrebné vychádzať z tradícií, a zamerať sa na humanizáciu a demokratizáciu spoločnosti, v ktorej je človek najvyššou hodnotou. Keďže v tomto období dochádza k prudkému rastu vedecko-technických poznatkov, ktoré nie je možné osvojiť si počas školskej dochádzky, bolo nevyhnutné vytvoriť podmienky na celoživotné vzdelávanie, prístup k zahraničnej literatúre a využívanie najmodernejších učebných pomôcok a didaktickej techniky. Automatizácia výroby viedla k potrebe poskytovať vzdelanie na minimálne stredoškolskej úrovni a vytvoriť efektívny

system rekvalifikácie. Znalosť práce s počítačmi sa stala nevyhnutnou súčasťou gramotnosti človeka. Nový duch školy chápal školský systém ako systém celoživotného vzdelávania, zahŕňajúci predškolskú výchovu, povinné stredoškolské vzdelávanie a vzdelávanie dospelých [3] [4].

Projekt Konštantín

Druhá fáza reformných snáh v slovenskom školstve sa začala nástupom doc. Ľubomíra Haracha na post ministra školstva (marec – december 1994). Spolu so štátnym tajomníkom Emilom Komárikom zostavili tím približne tridsiatich odborníkov, medzi ktorými boli Vladislav Rosa, Miron Zelina, Emília Kratochvílová, Ivan Turek, aby vypracovali Národný program výchovy a vzdelávania pod názvom Konštantín. Táto etapa sa vyznačovala výraznými politickými tlakmi a ideologickým súperením – na jednej strane snahou o europeizáciu a liberalizáciu školstva, na druhej strane o jeho centralizáciu a kontrolu. V auguste 1994 bola prijatá novela školského zákona (č. 230/1994 Z. z.), ktorá po prvýkrát zakotvila práva národnostných menšín na vzdelávanie v ich jazyku a umožnila zriaďovanie súkromných a cirkevných stredných odborných učilíšť a základných umeleckých škôl. V decembri 1994 sa práce na projekte zastavili z dôvodu zmeny vedenia ministerstva. Novou ministerkou stala PhDr. Eva Slavkovská, CSc., ktorá presadzovala koncepciu Škola roku 2000, k realizácii ktorej už nedošlo [5].

Projekt Konštantín sa skladal z dvoch dokumentov. Konštantín 1 predstavoval prvý pokus o vytvorenie komplexného strategického dokumentu v oblasti výchovy a vzdelávania po roku 1989. Jeho hlavným cieľom bolo definovať strategické záujmy Slovenskej republiky v školstve – vzdelanie ako ústavné právo, faktor rozvoja osobnosti, demokracie a rovnosti etníc. Dokument sa sústredil na humanizáciu školstva, decentralizáciu riadenia a priblíženie sa európskym hodnotám [6]. Následne vznikol Konštantín 2, ktorý rozpracoval štátnu politiku výchovy a vzdelávania na obdobie rokov 1995 – 2015. Autorský kolektív vedený prof. Jánom Pišútom a odborníkmi z Pedagogického ústavu sa snažil vytvoriť dlhodobú víziu rozvoja vzdelávacej sústavy. Cieľom bolo posilniť kvalitu vzdelávania, zabezpečiť jeho dostupnosť a efektívne riadenie. Dokument obsahoval prognózy vývoja školstva, zásady financovania, sociálnu politiku vo vzdelávaní a návrhy legislatívnych opatrení [7].

Ak by sa tieto projekty plne realizovali, priniesli by zásadné zmeny, a to decentralizáciu riadenia škôl, posilnenie autonómie učiteľov, zavedenie štandardov vzdelávania, väčší dôraz na cudzie jazyky a informačné technológie, ako aj systémové riešenie financovania školstva. Obe koncepcie tak predstavujú významný míľnik v dejinách slovenského školstva, pretože sa snažili o systémové riešenie problémov vzdelávania, no ich nedotiahnutá realizácia poukazuje na pretrvávajúci problém politickej nejednotnosti a absencie kontinuity v reformných procesoch.

Projekt Milénium

K ďalšiemu reformnému snaženiu v slovenskom školstve došlo nástupom doc. Milana Ftáčnika, CSc., na post ministra školstva. V decembri 1999 bol na širokú verejnú diskusiu, do ktorej sa zapojilo viac ako tisíc pripomienok, predložený projekt Milénium. Pracovalo na ňom 12 expertných skupín [3]. Vláda SR schválila tento dokument ako Národný program výchovy a vzdelávania na najbližších 15 – 20 rokov 19. 12. 2001 [8]. Na rozdiel od projektu Konštantín, ktorý ostal prevažne vo fáze návrhov, Milénium sa stalo najkomplexnejšie implementovaným reformným dokumentom. Zatiaľ čo Konštantín zdôrazňoval európske hodnoty, decentralizáciu a návrh štandardov, Milénium prinieslo zásadný posun k dvojúrovňovému kurikulu (štátny a školský vzdelávací program), orientovanému na kľúčové kompetencie, obsahové a výkonové štandardy [9]. Projekt bol postavený na dvanástich pilieroch, medzi ktorými dominovali tvorivo-humanistická výchova, redukcia a funkčnosť učiva, profesionalizácia riadenia, digitalizácia, ovládanie cudzích jazykov a celoživotné vzdelávanie [8].

V roku 2008 sa jeho myšlienky premietli do prijatia nového školského zákona č. 245/2008 Z. z., ktorý dodnes tvorí základ právneho rámca vzdelávania na Slovensku [10]. Reforma reagovala aj na medzinárodné impulzy – vstup Slovenska do OECD v roku 2000 a do Európskej únie v roku 2004 – na výsledky štúdie PISA 2003, ktoré poukázali na nedostatočné výsledky slovenských žiakov [11].

Projekt Učiace sa Slovensko

Projekt predstavili v roku 2017 Milan Ftáčnik, Vladimír Burjan, Ivan Vantuch, Emil Višňovský, Libor Vozár a Zuzana Zimenová [12]. Dokument mal byť základom Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania na nasledujúce desaťročie. Jeho cieľom bolo posilniť kvalitu vzdelávania, podporiť inklúziu, individualizáciu učenia a zvýšiť autonómiu škôl. Konceptia nadväzovala na myšlienky projektov Duch školy, Konštantín a Milénium, pričom zdôrazňovala potrebu kompetenčného prístupu, digitalizácie a prepojenia vzdelávacích oblastí [3].

Do diskusie k programu sa zapojila nielen verejnosť, ale aj odborné inštitúcie. Bolo predložených približne 4 000 pripomienok, z ktorých časť autori zapracovali do finálnej verzie [13]. Napriek tomu sa dokument nedočkal implementácie. Ministerka školstva Martina Lubyová v roku 2018 označila projekt za nerealizovateľný a predstavila vlastnú koncepciu Národného programu [14]. Zelina [3] upozorňuje, že obdobie po roku 2010 sa vyznačovalo „chaosom v školstve“, častými zmenami ministrov a politickej orientácie, čo viedlo k dekonštrukcii pozitívnych myšlienok predchádzajúcich projektov. V praxi sa namiesto systematickej reformy uskutočňovali len čiastkové opatrenia – napríklad zavedenie povinnej angličtiny od 3. ročníka ZŠ (2011) či reakcie na pandémiu COVID-19, ktoré priniesli neplánovaný prechod na dištančné vzdelávanie (2020). do diskusie k programu sa zapojila nielen verejnosť, ale aj odborné inštitúcie. Slovenská rektorská komisia z pohľadu vysokých škôl tento projekt hodnotila ako neucelený [15], pedagogický odbor Matice slovenskej vydal k cieľom Národného programu výchovy a vzdelávania – Učiace sa Slovensko nasledovné pripomienky:

- v dokumente absentujú ciele týkajúce sa obsahu vzdelávania,
- nie je zabezpečená kontinuita zmien aj po zmene politického systému,
- pracoviská MPC, ŠPÚ sú personálne poddimenzované a nemajú dostatok odborníkov,
- v dokumente nie je uvedený ako spoluautor žiadny psychológ, pričom v texte sa vyskytuje iba pojem povinné vzdelávanie, bez definovania výchovných programov, preto nie je vhodná transformácia pojmu povinná školská dochádzka na povinné vzdelávanie,
- neodporúča predĺženie prvého stupňa do piateho ročníka,
- je potrebné zachovať špeciálne školy a povoliť opakovanie ročníka na prvom stupni [16].

Slovenská základná škola bola vyše 50 rokov (1922 – 1976) orientovaná na päťročný primárny stupeň, viac ako 120 krajín sveta má 5 a viacročný primárny stupeň. Aj keď sa v rámci tohto projektu nepredložilo primárne vzdelávanie, k zmenám došlo v kurikulárnej reforme, ktorá rozdelila vzdelávací proces na cykly [17]. Projekt Učiace sa Slovensko ostal významnou, ale nerealizovanou víziou. Jeho prínos spočíva najmä v tom, že otvoril širokú odbornú diskusiu o budúcnosti školstva, zdôraznil potrebu inklúzie, digitalizácie a kompetenčného prístupu, no zároveň poukázal na pretrvávajúci problém politickej nejednotnosti a nedostatku kontinuity v reformných procesoch.

Kurikulárna reforma

Kurikulárna reforma, pripravovaná od roku 2021, predstavuje prvý systematický pokus o modernizáciu slovenského školstva po projekte Milénium. Jej cieľom je posun od faktografického memorovania k rozvoju kľúčových kompetencií, gramotností a metakognície žiakov. Reforma reaguje na slabé výsledky v medzinárodných meraniach, preťaženie učiva, nedostatočnú digitalizáciu a nízku autonómiu škôl [18]. Zásadným faktorom je, že reforma je súčasťou Plánu obnovy a odolnosti SR, ktorý podmieňuje čerpanie európskych zdrojov. Plán obnovy a odolnosti bol vypracovaný a schválený na základe kritérií Nariadenia európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2021/241 z 12. februára 2021, ktorým sa zriaďuje mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti. V oblasti regionálneho školstva boli v Pláne obnovy a odolnosti vypracované míľniky a ciele v dvoch komponentoch:

- Komponent 6: Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania,
- Komponent 7: Vzdelávanie pre 21. storočie [19].

Slovensko sa zaviazalo zaviesť nový štátny vzdelávací program a od roku 2026 ho plošne zaviesť do všetkých základných škôl. Ak by sa reforma nerealizovala, hrozilo by nevyčerpanie eurofondov z Plánu obnovy. Kurikulárna reforma má tak dvojité rozmer:

- vnútorný: modernizácia obsahu vzdelávania, rozvoj kompetencií,
- vonkajší: plnenie európskych míľnikov a využitie finančných zdrojov.

Cieľom zmien je zlepšenie a posilnenie základného vzdelávania a vybudovanie takého systému základných škôl, v ktorom bude každá škola vytvárať podmienky na kvalitné vzdelávanie. Kľúčovými organizáciami zapojenými do reformy sú Ministerstvo školstva, vedy a výskumu SR, Národný inštitút vzdelávania a Regionálne centrá podpory a vzdelávania.

Priebeh implementácie reformy v pilotných školách skúmal NIVAM a výsledky svojho výskumu zhrnul v Priebežnej správe o evalvácii zavádzania zmien v základnom vzdelávaní v školskom roku 2023/2024. Výskum bol realizovaný v troch etapách, pričom prvé dve merania sa uskutočnili formou kvantitatívneho merania (dotazník), tretie meranie sa realizovalo prostredníctvom kvalitatívneho výskumu (analýza rozhovorov s vyučujúcimi v 1. ročníku). Mgr. Nikola Urban Gumanová, PhD., a PaedDr. Štefan Petřík, PhD., z oddelenia manažmentu kurikulárnych zmien NIVAM realizovali prvé meranie v októbri a novembri 2023. Výskumný súbor tvorilo 910 respondentov (659 pedagogických zamestnancov, 176 členov podporného tímu, 75 vedúcich zamestnancov). Z toho 848 bolo z plnoorganizovaných škôl, 62 z neploorganizovaných škôl, 737 zo štátnych ZŠ, 139 zo súkromných a 34 z cirkevných škôl. Predmetom prvého dotazníkového merania bola kultúra školy, inovatívnosť vo vzdelávaní, profesijná spokojnosť a vnímaná profesijná zdatnosť [20]. Zhrnutie kľúčových zistení z prvého merania, ktoré sa realizovalo pred oficiálnou implementáciou nového kurikula, uvádzame v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Zhrnutie kľúčových zistení z prvého merania

Zhrnutie kľúčových zistení z prvého merania
<ul style="list-style-type: none">
• vedenie škôl vidí zamestnancov viac motivovaných, ako vidia oni seba,
<ul style="list-style-type: none">
• viac ako tretina zamestnancov má pocit, že ich práca má negatívny vplyv na ich zdravie, negatívne bola hodnotená najmä záťaž v súvislosti s množstvom administratívnych povinností,
<ul style="list-style-type: none">
• takmer tretina učiteľov a členov podporných tímov tvrdí, že im chýba konštruktívna a otvorená komunikácia s vedením školy,
<ul style="list-style-type: none">
• učitelia sú otvorení voči zmene, avšak tretina uprednostňuje tradičný spôsob vyučovania,
<ul style="list-style-type: none">
• vzťahy medzi učiteľmi sú hodnotené pozitívnejšie ako vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi,
<ul style="list-style-type: none">
• vedúci zamestnanci hodnotia svoje inovatívne stratégie na vyššej úrovni, ako boli hodnotené učiteľmi a podporným tímom,
<ul style="list-style-type: none">
• profesijná spokojnosť klesá so zvyšujúcim sa počtom žiakov v triede, učitelia, ktorí učia zároveň na 1. aj 2. stupni dosahovali v porovnaní s učiteľmi, ktorí učia len na jednom stupni nižšiu motiváciu a nižšiu profesijnú spokojnosť.

Zdroj: Urban Gumanová, Petřík, 2024

Predmetom druhého dotazníkového merania realizovaného vo februári a marci 2024 bola predovšetkým schopnosť učiteľov rozvíjať metakogníciu u žiakov a prístup učiteľov k výchove charakteru u žiakov. Výskumný súbor pri metakognícii tvorilo 629 a pri charaktere 568 pedagogických a vedúcich zamestnancov. Metakognícia je proces, v ktorom žiaci využívajú svoje vedomosti, poznatky o sebe na plánovanie svojho učenia sa a hodnotenie vlastného výsledku vzdelávania. Svoje znalosti o koncepte metakognície hodnotili zamestnanci škôl na priemernej úrovni. Schopnosť učiteľov rozvíjať metakogníciu u žiakov bola sledovaná cez nasledovných 5 dimenzií nástroja:

- deklaratívne znalosti (vediem žiakov k tomu, aby vedeli vybrať, čo je dôležité sa naučiť pre dosiahnutie stanovených cieľov),

- procesné znalosti (vediem žiakov k tomu, aby využívali podmienky, ktoré sa im osvedčili pri učení v minulosti),
- podmienené znalosti (vediem žiakov k tomu, aby používali rôzne podmienky učenia sa v závislosti od situácie: množstvo učenia, spôsob overovania učenia),
- plánovanie (vediem žiakov k tomu, aby sledovali tempo pre dosiahnutie všetkého, čo sa potrebujú v rámci vymedzeného času naučiť),
- monitorovanie a hodnotenie (vediem žiakov k tomu, aby počas učenia sa vyhodnocovali, ako sa im darí vďaka zvoleným technikám).

Pri skúmaní prístupu učiteľov k výchove charakteru sa využili nasledovné dimenzie nástroja:

- dimenzia morálneho vedomia, dimenzia túžby po poznaní, statočnosť, odolnosť, úcta k druhým, spravodlivosť, líderstvo, praktická múdrosť, prosociálnosť [20].

Tabuľka 2 Zhrnutie kľúčových zistení z druhého merania

Zhrnutie kľúčových zistení z druhého merania
<ul style="list-style-type: none"> • rozvoj charakteru a metakognície predstavuje významný nadpredmetový prvok nového štátneho vzdelávacieho programu v rámci všetkých vzdelávacích oblastí,
<ul style="list-style-type: none"> • učitelia sú zameraní predovšetkým na odovzdávanie vedomostí žiakom, učitelia v nižšej miere podporujú u žiakov proces plánovania,
<ul style="list-style-type: none"> • učitelia kladú najväčší dôraz na kultúru rešpektujúcej komunikácie a vzájomnej dôvery a rozvoj empatie u žiakov,
<ul style="list-style-type: none"> • učitelia kladú najmenší dôraz na internú motiváciu žiakov učiť sa kvôli vedomostiam a nie kvôli hodnoteniu.

Zdroj: Urban Gumanová, Petřík, 2024

Tretie meranie – analýza rozhovorov s učiteľmi 1.ročníka z 39 pilotných škôl prebiehala v júni a v júli 2024. 18 učiteľov bolo z neplnoorganizovaných škôl, 58 z plnoorganizovaných škôl. Pološtruktúrované rozhovory boli realizované s pomocou učiteľov profesijného rozvoja NIVAMu individuálne. Cieľom skúmania boli nasledovné oblasti:

- zmeny na úrovni organizácie vzdelávania,
- zmeny na úrovni metód a foriem vzdelávania,
- zmeny na úrovni obsahu vzdelávania,
- zmeny na úrovni metód a foriem hodnotenia žiakov,
- rozvoj metakognície žiakov,
- inkluzívne prostredie.

Zhrnutie kľúčových zistení uvádzame v nasledovnej tabuľke:

Tabuľka 3 Zhrnutie kľúčových zistení z rozhovorov

Zhrnutie kľúčových zistení z rozhovorov	
plusy	mínusy
<ul style="list-style-type: none"> • učiteľom sa darí prepájať obsahy vzdelávacích oblastí na veľmi dobrej úrovni, 	<ul style="list-style-type: none"> • učitelia nerozvíjajú všetky zložky metakognície,
<ul style="list-style-type: none"> • školy začali zavádzať predmety zamerané na duševné zdravie a socializáciu žiakov, 	<ul style="list-style-type: none"> • viacero učiteľov vníma reformné zmeny iba na úrovni využívania inovatívnych metód,
<ul style="list-style-type: none"> • učitelia viac využívajú blokové vyučovanie, 	<ul style="list-style-type: none"> • učitelia majú slabé povedomie o víziách a hodnotách školy,

<ul style="list-style-type: none"> • učitelia vyjadrujú spokojnosť s rozdelením učiva do cyklov,	<ul style="list-style-type: none"> • veľa učiteľov nerozumie podstate ranných kruhov a tematických dní.
<ul style="list-style-type: none"> • ako najväčší prínos po implementácii zmien uvádzajú zlepšenie vzťahov v triede.	

Zdroj: Urban Gumanová, Petřík, 2024

Na základe zistení uskutočneného výskumu boli stanovené odporúčania pre ďalšiu metodológiu výskumu, a to predovšetkým realizácia ďalších meraní na základe iných metód, ako je introspekcia, realizácia výskumu na identifikovanie príčin dezinterpretácií chápania reformy a zapojenie iných subjektov (vysoké školy, Štátna školská inšpekcia) do výskumných aktivít.

Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave a Ústav sociálnej antropológie v rámci projektu 022UK-2-1/202 (Aktéri v školstve o vyučovaní počas pandémie a o kurikulárnej reforme. Správa z kvalitatívneho výskumu) uskutočnili v novembri 2022 s riaditeľmi škôl, pedagogickými zamestnancami, rodičmi a žiakmi 137 rozhovorov, na základe ktorých dospeli k uvedeným záverom:

- väčšina rodičov nemá o prebiehajúcej kurikulárnej reforme žiadne informácie, „časť rodičov sa vyjadрила s odôvodnením, že „týmto veciam nerozumejú“,
- rodičia súhlasia s potrebou zaviesť predmet sexuálna výchova a zvýšením počtu hodín telesnej výchovy,
- podľa rodičov je potrebné z obsahu vzdelávania „odstrániť zbytočnosti“,
- rodičia uvádzajú potrebu stanoviť maximálny počet žiakov v triede na 15,
- väčšina riaditeľov uviedla, že nemajú dostatok informácií o nových štátnych osnovách, a problémom je aj nedostatočná kvalifikácia učiteľov na takúto rozsiahlu zmenu,
- niektorí riaditelia považujú reformu za „kozmetickú úpravu“, pričom reforma by mala nasledovať až po zastabilizovaní školstva.

Z odpovedí je badateľný problematický tok informácií od ministerstva k učiteľom a rodičom žiakov, pričom informácie boli často skreslené a zamerané na menej dôležité aspekty reformy. Vo výpovediach učiteľov a rodičov sa objavuje obava zo zmien ako aj skepsa prameniaca zo skúseností s doterajšími pokusmi o reformy školstva [21].

Výskum v pilotných školách ukázal, že reforma je prijímaná s opatrným optimizmom – učitelia vnímajú potrebu inovácií a sú otvorení zmenám, no časť stále preferuje tradičné vyučovanie. Najväčšími bariérami sú administratívna záťaž, slabá komunikácia s vedením a skepsa vyplývajúca z predchádzajúcich neúspešných reforiem. Pozitívne sa prejavuje zlepšenie vzťahov v triedach, väčšia otvorenosť voči novým formám výučby (blokovo vyučovanie, tematické dni) a snaha prepájať obsahy vzdelávacích oblastí. Na druhej strane hlbší obsahový rozmer reformy – rozvoj metakognície a charakteru žiakov – zatiaľ nie je plne pochopený ani systematicky rozvíjaný. Priebežná správa NIVAM potvrdzuje, že úspech reformy bude závisieť od metodologickej podpory učiteľov, zníženia administratívnej záťaže, lepšieho toku informácií a zapojenia širších aktérov.

METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

V kontexte analyzovania reformných projektov slovenského školstva po roku 1989 je metodológia postavená na komparatívnej analýze dokumentov, ktorá umožňuje sledovať kontinuitu i diskontinuitu jednotlivých reformných snáh. Tento prístup je vhodný najmä preto, že slovenské školstvo prešlo viacerými etapami transformácie, pričom každá z nich bola sprevádzaná vlastnými strategickými dokumentami. Takto koncipovaná metodológia má dvojitý rozmer:

- deskriptívny – mapuje historické projekty a ich obsah,
- analytický – porovnáva ich ciele, implementáciu a dopady, čím vytvára základ pre hodnotenie súčasnej reformy.

Pri analýze jednotlivých dokumentov sme sa zamerali na nasledujúce oblasti:

- definované ciele,
- obsahová inovácia učebných osnov,
- implementácia,
- reálne výsledky v praxi.

Zistenia uvádzame v tabuľke 4.

Tabuľka 4 Komparácia reformných zmien

Komparácia najvýznamnejších reformných zmien v školstve na Slovensku od roku 1989					
	Duch školy	Konštantín	Milénium	Učiace sa Slovensko	Kurikulárna reforma
ciele	humanizácia a odideologizovanie školstva	európske hodnoty vs. nacionalizmus, decentralizácia	12 pilierov kompetencií, cudzie jazyky, IKT	nadväznosť na predchádzajúce reformy, dôraz na kvalitu a inklúziu	flexibilita, digitalizácia, autonómia škôl
učebné osnovy	nové ciele vzdelávania, ale bez konkrétnych osnov	návrh štandardov, ale bez zavedenia v praxi	dvojúrovňové kurikulum – ŠVP a ŠkVP	návrh redukcie učiva, orientácia na kompetencie	dôraz na kľúčové kompetencie, nový ŠVP
implementácia	nerealizovaná, filozofický dokument bez legislatívneho rámca	pripravený odborníkmi, zastavený po zmene ministra	najviac implementovaná a schválená vládou, vyústenie do zákona č.245/2008	nerealizovaná, široká odborná diskusia, ale bez politickej podpory	pilotná fáza – 39 škôl, postupná implementácia
výsledky a dopad	inšpiratívna vízia bez systémovej implementácie	niektoré návrhy sa neskôr premietli do legislatívy, ale ako celok nerealizovaný	najkomplexnejšia implementácia s obmedzeným dopadom v praxi	najkvalitnejší obsah a podpora učiteľov	prvá reforma s reálnym nábehom do praxe

Zdroj: vlastné spracovanie

VÝSKUMNÉ ZISTENIA

Na základe analýzy príslušných reformných dokumentov môžeme skonštatovať, že všetky reformné snahy sa zhodujú v potrebe humanizácie školstva, slobody a zvýšenia kvality vzdelávania, líšia sa však v dôraze na konkrétne oblasti (IKT, inklúzia a ďalšie). Z hľadiska učebných osnov najväčší posun nastal v projektoch Milénium a v súčasnej kurikulárnej reforme, ktoré zaviedli dvojúrovňové kurikulum a kompetenčný profil žiaka. Aj keď všetky reformné snahy uznávali dôležitosť postavenia učiteľa, iba Milénium a kurikulárna reforma sa pokúsili o systémove zmeny – napríklad prostredníctvom zákona o pedagogických zamestnancoch či metodické podpory. Obe spomínané reformy podporujú zvýšenie autonómie škôl v kurikulárnom plánovaní a organizácii výučby. Z tabuľky vyplýva, že projekty Duch školy a Konštantín ostali prevažne vo fáze návrhov, Milénium sa stalo najkomplexnejšie implementovaným dokumentom, Učiace sa Slovensko otvorilo odbornú diskusiu, no nebolo realizované, a súčasná kurikulárna reforma je prvou, ktorá sa postupne zavádza do praxe. V každom reformnom pokuse skvalitniť školstvo na Slovensku možno nájsť kvalitné odporúčania, väčšina z nich však ostala len v štádiu

návrhov. Kurikulárna reforma je zatiaľ prvá, ktorá sa reálne implementuje do praxe, čo ju odlišuje od predchádzajúcich projektov. Spoločným dôvodom predchádzajúcich neúspechov bola najmä politická nejednotnosť a nefunkčný informačný systém s nedostatkom dát.

ZÁVER

Na základe uskutočnenej analýzy možno konštatovať, že ciele práce boli naplnené – podarilo sa porovnať historické reformné projekty slovenského školstva po roku 1989 a zároveň popísať aktuálnu fázu implementácie súčasnej kurikulárnej reformy. Priebežné výsledky naznačujú, že reforma má potenciál stať sa prvou systematickou transformáciou zavádzanou do praxe. Vzhľadom na to, že kurikulárna reforma stále prebieha, je potrebné vnímať doterajšie zistenia ako čiastkové. Analýza podkladov potvrdzuje, že hoci predchádzajúce projekty priniesli kvalitné odporúčania, väčšina ostala v štádiu návrhov. V súčasnosti identifikované riziká, ako politická nestabilita či administratívna záťaž, predstavujú priebežné bariéry, ktoré bude treba v ďalších fázach implementácie podrobnejšie reflektovať. Budúci úspech reformy bude závisieť od toho, či sa podarí tieto priebežné riziká eliminovať pri prechode z pilotnej fázy na celoplošnú úroveň. Rozhodujúcim faktorom bude zabezpečenie politickej zhody, posilnenie odborných kapacít v regionálnom školstve a vytvorenie funkčného informačného systému. Ak sa tieto podmienky naplnia, súčasná transformácia môže priniesť trvalé a systémové skvalitnenie slovenského vzdelávacieho systému.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] PORUBSKÁ, Gabriela. PLAVČAN, Peter. (2004). Slovenské školstvo v medzinárodnom kontexte. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. 93s. ISBN 80-85756-94-3
- [2] ZIMENOVÁ, Zuzana. (2009). Reforma vzdelávania v dátumoch. [on-line]. Dostupné na internete: < <https://www.noveskolstvo.sk/article.php?80>>. [cit. 2025-11-1].
- [3] ZELINA, Miron. (2022). Reformy a smerovanie školstva. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://institutdusevnejprace.sk/2022/02/02/reformy-a-smerovanie-skolstva/>> [cit.2025-11-1].
- [4] TUREK, Ivan. (1993). Duch školy – návrh správy expertnej skupiny Ministerstva školstva, mládeže a Telesnej výchovy Slovenskej republiky. In *Pedagogika, časopis pro vědy a vzdělávání a výchově*. Roč. XLIII, č. 2, s. 121 – 132.
- [5] ZELINA, Miron. (2025). História reforiem slovenského regionálneho školstva od roku 1989. In *Prevenia 1/2025*. [on-line]. Dostupné na internete: < <https://share.google/qik8GSNcttdgYyIq8> >. [cit. 2025 – 11-3].
- [6] Projekt Konštantín – 1. etapa. (1994). Bratislava: Ministerstvo školstva a vedy SR. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://www.noveskolstvo.sk/article.php?80>>. [cit. 2025 – 11-3].
- [7] Projekt Konštantín – 2. etapa. (1994). Bratislava: Ministerstvo školstva a vedy SR. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://www.noveskolstvo.sk/article.php?80>>. [cit. 2025 – 11-3].
- [8] Projekt Milénium – Národný program výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15 až 20 rokov. Parlamentná tlač – ÚV-5272/2001. (2001). [on-line]. Dostupné na internete: < <https://www.nrsr.sk/dl/browser/document?documentid=163357>>. [cit. 2025 – 11-3].
- [9] KONCEPCIA ROZVOJA VÝCHOVY A VZDELÁVANIA v Slovenskej republike na najbližších 15 – 20 rokov (projekt „MILÉNIUM“). [on-line]. Dostupné na internete: < <https://www.noveskolstvo.sk/article.php?80>>. [cit. 2025 – 11-3].
- [10] Národná rada. (2008). Zákon č. *Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)*. Bratislava: Národná rada SR.
- [11] KORŠŇÁKOVÁ, Paulína. TOMENGOVÁ, Alena. (2003). PISA SK 2003 príloha. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://www2.nucem.sk/sk/merania/medzinarodne-merania/pisa> >. [cit. 2025 – 11-3].
- [12] BURJAN, Vladimír. FTÁČNIK, Milan. (2016). Ako sa rodí dokument „Učiace sa Slovensko“ (Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania) a s akými myšlienkami prichádza. [on-line].

- Dostupné na internete: <<https://www.domacevzdelavanie.sk/wp-content/uploads/2016/12/Ako-vznika-NPRVV-Domace-vzdelvanie.pdf>>. [cit. 2025 – 11-3].
- [13] Tlačové správy – ministerstvo.(2017). Rezort školstva už má finálnu verziu dokumentu Učiaci sa Slovensko. [on-line]. Dostupné na internete. <<https://www.minedu.sk/rezort-skolstva-uz-ma-finalnu-verziu-dokumentu-uciace-sa-slovensko/>>. [cit. 2025 – 11-3].
- [14] TASR. (2017). M. LUBYOVÁ: Dokument Učiaci sa Slovensko sa nedá predložiť na vládu. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/slovensko/m-lubyova-autorsky-dokument-uciace-sa-sl/286111-clanok.html>>. [cit. 2025 – 11-3].
- [15] Stanovisko slovenskej rektorskej komisie. (2017). Zvolen. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://srk.sk/sk/dokumenty/uznesenia-a- stanoviska>>. [cit. 2025 – 11-3].
- [16] Stanovisko PgO MS k cieľom Národného programu výchovy a vzdelávania – UČIACE SA SLOVENSKO. (2017). Martin. [on-line]. Dostupné na internete. <<https://matica.sk/stanovisko-k-cielom-narodneho-programu-vychovy-a-vzdelavania-uciace-sa-slovensko/>>. [cit.2025-11-3].
- [17] KOSOVÁ, Beata. PORUBSKÝ, Štefan. (2011). Slovenská cesta transformácie edukačného systému po roku 1989 na príklade primárneho vzdelávania a prípravy jeho učiteľov. In: *Pedagogická orientace*. Roč. 21. č. 1. s. 35 – 50
- [18] PUPALA, Branislav a kol. (2022). Vzdelávanie pre 21. storočie. Východiská zmien v kurikule základného vzdelávania. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. 1.vyd. 153 s. ISBN 978-80-8118-293-8
- [19] Plán obnovy a odolnosti. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://nivam.sk/plan-obnovy-a-odolnosti/>>. [cit. 2025-11-3].
- [20] URBAN GUMANOVÁ, Nikola. PETRÍK, Štefan. (2024). Priebežná správa o evalvácii zavádzania zmien v základnom vzdelávaní.Školský rok 2023/2024. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://vzdelavanie21.sk/priebezna-sprava-o-evalvacii-zavadzania-zmien/>>. [cit.2025-11-3].
- [21] VORLÍČEK, Radek. (2023). Aktéri v školstve o vyučovaní počas pandémie a o kurikulárnej reforme. Správa z kvalitatívneho výskumu Projekt 022UK-2-1/2021 „Kríza – ohrozenie aj výzva: stratégie zvládania pandemickej situácie v rodinách a na školách“. [on-line]. Dostupné na internete: <<https://share.google/O603TOuntzeVACvX4>>. [cit. 2025-11-3].